

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
доктору юридичних наук, доценту,
професору кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
Шайтуро Ользі Павлівні*

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Бегунца Армена Олегі «Імунітети в кримінальному праві України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 – Право

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження Бегунца А.О. «Імунітети в кримінальному праві України» має суттєве значення щодо розуміння сутності означеного принципу задля дотримання належної процедури притягнення до відповідальності винних осіб, які відповідно до національного законодавства держав і приписів міжнародних норм, володіють імунітетом під яким у науці кримінального права розуміють сукупність правил, якими врегульовано виключний порядок настання кримінальної відповідальності чітко визначеного законом кола осіб, а саме: дипломатичних представників, суддів, депутатів, державних посадових осіб та ін. Принцип означає невизнання будь-яких імунітетів (національних або міжнародних) чи інших спеціальних норм, які можуть бути пов'язані з

посадовим становищем особи, приналежністю до осіб, наділених спеціальним статусом тощо та захищати їх у певних випадках від кримінального переслідування і ставити поза межами юрисдикції національного правосуддя. Таким чином імунітет слід вважати, з однієї сторони своєрідною «процесуальною перешкодою» для порушення судового розгляду щодо особи, яка ним захищена з боку національної або іноземної юрисдикції, а з іншої – створенням умов для належного виконання особами, наділеними імунітетом, покладених на них повноважень. Це свого роду гарантії їх діяльності, які покладають на них зобов'язання, у першу чергу, щодо належного дотримання діючого законодавства, приписів міжнародних угод.

З огляду на вищевказане, обрана тематика дисертаційного дослідження Бегунца А.О. є актуальною, вчасною і значимою для науки кримінального права та практики застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, є достатньо аргументованими. Поставлена мета роботи, означені для її вирішення завдання, характеризуються ґрунтовністю дослідження.

Дисертація виконана у формі спеціально підготовленого рукопису і є обґрунтованим, завершеним і цілісним науковим дослідженням з об'єктивними висновками та ідеями. Дослідження проведено з використанням загальнотеоретичних і спеціальних методів наукового пізнання: порівняльно-правовий метод, формально-логічний, логіко-семантичний, системно-структурний, метод правового моделювання тощо.

Структура дисертації є логічною і відповідає обраній темі дослідження. Відповідно до цілей, завдань, об'єкта і предмета дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів (що об'єднують дев'ять підрозділів), висновків і списку використаних джерел. Так, у вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається мета, об'єкт і предмет

дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Поняття, значення та класифікація імунітетів у кримінальному праві» досліджуються поняття, зміст та стан теоретичного визначення й нормативного регулювання імунітетів у кримінальному праві України; види, функції та кримінально-правове значення імунітетів у кримінальному праві України; регулювання імунітетів у кримінальному праві зарубіжних держав.

У другому розділі «Імунітети в кримінальному праві, які забезпечують виконання особою своїх службових або професійних функцій» автором зосереджено увагу на дослідженні питання дипломатичного імунітету; імунітету службових та посадових осіб органів різних гілок влади; імунітету працівників правоохоронних органів.

Третій розділ «Імунітети в кримінальному праві, які заохочують до виконання громадянського, службового або професійного обов'язку» присвячено розкриттю бойового імунітету; медичного імунітету; імунітету функціонерів та учасників процесу в Міжнародному кримінальному суді. Загальні висновки до роботи корелюються з її змістом та завданнями. Дослідження загалом відповідає формально визначеним вимогам.

Висловлені в роботі висновки автора, пропозиції і рекомендації можуть бути використані як у теоретичній, так і в практичній сферах.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що робота є першим у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексним дослідженням у якому розкрито сучасний стан і окреслено перспективи удосконалення засобів реалізації імунітетів у кримінальному праві України з урахуванням його міжгалузевих зв'язків.

Заслуговують на позитивну увагу такі положення дисертаційного дослідження:

- аналіз доктринальних джерел щодо визначення поняття, змісту ролі імунітетів у кримінальному праві та нормативного регулювання імунітетів у кримінальному праві України (підрозділ 1.1.);

- дослідження видів, функцій та кримінально-правового значення імунітетів у кримінальному праві України (підрозділ 1.2), що має суттєве значення для дотримання належної процедури притягнення до відповідальності винних осіб;

- авторська дефініція імунітетів у кримінальному праві під якою запропоновано розуміти зумовлені специфікою правового статусу особи заборони на застосування щодо неї будь-яких заходів кримінально-правового впливу за кримінальне правопорушення або визнання правомірним вчиненого нею у зв'язку з цим статусом діяння, яке за зовнішніми ознаками збігається з кримінальним правопорушенням (стор. 62);

- здійснення порівняльного аналізу існуючих законодавчих норм зарубіжних держав щодо закріплення імунітетів службових та посадових осіб органів різних гілок влади (підрозділ 2.2);

- пропозиції автора щодо удосконалення наявних в КК України приписів, які забезпечують дію імунітетів у кримінальному праві, а саме: ч. 2 ст. 385 КК України, ст. 43-1 КК України.

Джерельна база роботи є цілком достатньою. Її складовою є національні нормативно-правові акти (закони, укази, постанови), кримінальне законодавство зарубіжних країн, міжнародно-правові акти, доктринальні джерела (загалом 224 найменувань).

Повнота викладу одержаних результатів. У дисертації чітко визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, що обумовило його зміст та загальну складеність роботи. Для досягнення поставленої мети дисертант поставив завдання, які були вирішені у процесі роботи над дослідженням та відображені у висновках і науковій новизні одержаних результатів.

Дисертація Бегунца А.О. характеризується ознакою єдності змісту, мети та завдань. Структура дисертації є логічною, послідовною та відповідає

обраній проблематиці дослідження. Виклад матеріалу є поступовим і системним, висновки отримали належне наукове та практичне обґрунтування й апробацію.

Дискусійні положення дисертації. Відзначаючи належний теоретичний рівень представленого на рецензування дисертаційного дослідження Бегунца А. О., його практичну значимість та наукову новизну, слід констатувати, що в роботі містяться положення, які потребують подальшого уточнення та удосконалення, зокрема:

1. При розкритті питання щодо дипломатичного імунітету (підрозділ 2.1.) автором обійдено увагою імунітет осіб, які виконують разове кур'єрське доручення з доставки дипломатичної пошти, не перебуваючи у штаті дипломатичної або консульської установи (напр., командир повітряного судна та ін.).

2. Оперуючи термінологією, автору слід звертатися до першоджерел, нормативних актів, міжнародних договорів, які містять відповідні положення, закріплюють об'єкти захисту тощо. Це стосується, зокрема, категорії осіб, які належать до медичного персоналу (стор. 165). Розкриваючи це поняття, автору слід було звернутися до положень Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1949 р., Конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі 1949 р., Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. А також визначення посадових осіб Міжнародного кримінального суду (МКС), які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу (підрозділ 3.3), їх статус визначається Статутом МКС, Правилами процедури і доказування, Регламентом Секретаріату суду.

3. Автору слід доповнити теоретичне визначення ознак бойового імунітету фразою «... і методів ведення війни...», оскільки вони є складовою воєнних злочинів.

4. Крім того, автору слід уникати термінології, яка не відповідає нормативним приписам, на кшталт «функціонери МКС» (підрозділ 3.3).

Разом з цим, наведені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності рецензованого дослідження.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення дисертації висвітлені в 12 наукових публікаціях: 3 із них – у періодичних наукових фахових виданнях України, та 9-ти тезах наукових доповідей. Означені публікації чітко відображають висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У розділах дисертації повно і вичерпно викладено зміст досліджень Бегунца А. О., зроблено посилання на наукові праці здобувача, наведені в анотації.

У роботі не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження. Таким чином, можна переконливо стверджувати, що дисертація виконана здобувачем самостійно, а сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації. Анотація подана українською та англійською мовами і є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження та окреслення його основних результатів, що містять відповідні елементи наукової новизни.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому науково-теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, зміст роботи відповідає поставленій меті та завданням, висновки отримали необхідну і достатню аргументацію та є методологічно обґрунтованими.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Бегунца А. О. відповідає спеціальності 081 – Право, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація «Імунітети в кримінальному праві України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Бегунц Армен Олегі заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент –
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного і
європейського права юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Тетяна СИРОЇД

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 14:47:11 11.01.2024

Назва файлу з підписом: Підписаний Сироїд Т. Рецензія на дисертацію Бегунц А..docx.pdf
Розмір файлу з підписом: 131.0 КБ

Назва файлу без підпису: Підписаний Сироїд Т. Рецензія на дисертацію Бегунц А..docx.pdf
Розмір файлу без підпису: 122.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: СИРОЇД ТЕТЯНА ЛЕОНІДІВНА

П.І.Б.: СИРОЇД ТЕТЯНА ЛЕОНІДІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2523516685

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 09:22:28
28.12.2023

Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Серійний номер: 248197DDFAB977E50400000067BAE60027C6D103

Тип носія особистого ключа: Незахищений

Алгоритм підпису: ДСТУ-4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CADES enveloped)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (CADES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського Національного університету імені
В. Н. Каразіна
доктору юридичних наук, доценту
професору кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
Шайтуро Ользі Павлівні*

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу Бегунца Армена Олегі
«Імунітети в кримінальному праві України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 - право

Актуальність теми дисертації не викликає жодних сумнівів. Феномен правового імунітету відомий юридичній науці досить давно. Але він набув особливої актуальності в останній час внаслідок прийняття законодавчою владою нашої країни низки рішень, які обумовлені військовою агресією РФ проти України. Правові імунітети найбільш ґрунтовно досліджуються у теорії права, у галузях міжнародного та конституційного права, у кримінально-процесуальному праві. У кримінальному праві правовим імунітетам не приділялося особливої уваги. Вони розглядалися лише в межах норм, які визначали чинність закону про кримінальну відповідальність по колу осіб. Розширення законодавцем кола імунітетів в кримінальному праві потребує належних комплексних досліджень цих проблем з метою формулювання відповідних ефективних кримінально-правових норм та надання рекомендацій з практики їх застосування.

Актуальність дослідження обумовлена і тим, що дисертацію виконано відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021) та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р); Стратегії забезпечення державної безпеки (Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022); Стратегії воєнної безпеки України «Військова безпека – всеохоплююча оборона» (Указ Президента України від 25 березня 2021 року №121/2021); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126); пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки.

Слід зазначити, що рецензоване наукове дослідження А.О. Бегунця відзначається вельми ретельним теоретичним опрацюванням аналізованих проблем. Йому притаманне детальне осмислення сучасних теоретичних і практичних проблем кримінально-правового закріплення імунітетів та практики застосування відповідних правових норм. На цій базі автором сформульовані цікаві наукові узагальнення, пропозиції щодо удосконалення кримінального законодавства, яке закріплює імунітети окремих осіб.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що забезпечують застосування заходів кримінально-правового впливу та відмову від них. Предметом дослідження є імунітети в кримінальному праві України.

Дослідником обрана досить вдала структура роботи, яка дозволяє дослідити різноманітні аспекти заявленої проблематики. Варто відзначити належну методологічну базу дисертаційного дослідження А. О. Бегунця, що сприяє висновкам про достовірність та об'єктивність результатів роботи. Нормативно-правова база дисертації утворена положеннями національного законодавства (до яких входять перш за все Конституція України, КК України, Кримінальний процесуальний кодекс України, нормативні акти військового, судового, адміністративного права, законодавства в сфері охорони здоров'я тощо), а також міжнародні правові акти. Науково-теоретичні підвалини роботи сформовано завдяки використанню публікацій українських та зарубіжних фахівців з теорії держави і права, конституційного права, кримінального права України, міжнародного кримінального права, міжнародного гуманітарного права, дипломатичного права, виборчого права.

Визначаючи наукову новизну рецензованої роботи, слід вказати, що за характером і змістом розглянутих у ній питань вона є першим у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексним дослідженням монографічного рівня, у якому презентовано сучасний стан і окреслено перспективи удосконалення засобів реалізації імунітетів в кримінальному праві України з урахуванням його міжгалузевих зв'язків.

В цілому в рецензованій дисертації сформульовано та обґрунтовано низку теоретичних положень і практичних пропозицій, які мають значення для законодавчого закріплення імунітетів окремих осіб в кримінальному праві. Найбільш значущими серед одержаних висновків і пропозицій є такі:

уперше: виявлено обставини, які зумовлюють необхідність удосконалення імунітетних норм у кримінальному праві України (потреби реалізації в національній правовій системі принципу правової визначеності, вимоги щодо підвищення якості вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність, забезпечення передбачуваності при його застосуванні, усунення прогалин у кримінально-правовому регулюванні, покращення якості міжгалузевих зв'язків кримінального права); доведено принципів відмінності між дією імунітетів у кримінальному праві та звільненням від кримінальної відповідальності (підстава звільнення від кримінальної відповідальності – це правозмінюючий юридичний факт, який виникає після вчинення особою діяння, що підлягає кримінально-правовій оцінці (виникнення кримінально-правових відносин), а імунітет як елемент

правового статусу особи існує ще до появи таких правовідносин); за результатами компаративно-правового аналізу констатовано доцільність позначення безпосередньо в кримінальному законі підстав вилучення певного кола осіб зі сфери його дії поняттям «іmunітет», виявлено іmunітетні приписи, подібними до яких в перспективі може бути доповнено вітчизняний КК (іmunітет біженця, парламентський іmunітет), а також приписи, які сприяють запобіганню зловживанням іmunітетами (зупинення перебігу строку давності кримінального правопорушення на час, доки особа наділена іmunітетом, який унеможливує застосування до неї заходів кримінально-правового впливу); крізь призму іmunітетного статусу діючого суб'єкта надано кримінально-правову оцінку правомірному застосуванню працівниками правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї й виконанню спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації; у межах субінституту бойового іmunітету виявлено й описано його різновид «цивільний бойовий іmunітет» та запропоновано внесення змін до кримінально-правової норми, яка регламентує його як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння (ст. 43-1 КК України); з урахуванням зобов'язань України в рамках міжнародного гуманітарного права запропоноване поняття медичного іmunітету, який унеможливує визнання протиправною і такою, що тягне за собою кримінальну відповідальність, поведінку медичного персоналу, пов'язану із наданням професійної медичної допомоги будь-якій особі;

удосконалено: поняття іmunітету в кримінальному праві, який пропонується визначити як зумовлені специфікою правового статусу особи заборони на застосування щодо неї будь-яких заходів кримінально-правового впливу за кримінальне правопорушення або визнання правомірним вчиненого нею у зв'язку з цим статусом діяння, яке за зовнішніми ознаками збігається із кримінальним правопорушенням; розуміння загальних ознак іmunітету у кримінальному праві: особистий характер (поширюється на певну особу або на певне коло осіб); винятковий характер (створює виняток із загальних правил про кримінально-правові наслідки вчиненого діяння та порядку їх настання); позитивний вплив на кримінально-правові наслідки вчиненого діяння; наукові уявлення про місце іmunітетів у кримінальному праві України, які діють: а) у інституті чинності та дії закону про кримінальну відповідальність; б) в інституті обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння; в) у інституті принципів кримінального права; г) в інституті кримінально-правових наслідків діяння; систему аргументів, що вказують на складну дуалістичну природу іmunітетів представників влади (у кримінально-правовому аспекті): з одного боку іmunітет та недоторканість сприяють реалізації їх публічно-правових функцій, а з іншого – вони ж можуть виступати (через складний механізм погодження/позбавлення певного статусу) передумовою для зловживань, які потенційно забезпечують уникнення кримінальної відповідальності через перебіг строків давності притягнення до неї;

дістали подальшого розвитку: класифікація імунітетів на підставі кримінально-правових критеріїв (за кримінально-правовими наслідками; за джерелом; за обсягом; за праксеологічним потенціалом); напрямки узгодження матеріальних кримінально-правових та кримінальних процесуальних аспектів імунітету свідка; обґрунтування підстав співіснування в кримінальному праві імунітетів та принципу рівності перед законом (імунітети є відходом від зазначеного принципу, необхідним для усунення можливих колізій між імперативними приписами галузі про застосування засобів кримінально-правового впливу за наявності передбачених законом підстав до будь-кого та приписами інших галузей, які дозволяють або й зобов'язують особу діяти таким чином, що її поведінка збігається з такими підставами); теоретичне поняття бойового імунітету та перелік обставин, наявність яких вказує на наділення ним особи; наукові уявлення про дуалістичну природу правового регулювання бойового імунітету у нормативно-правових актах України (він одночасно передбачений у якості обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння і як обставина, яка обумовлює звільнення від кримінальної відповідальності); проблематика застосування в національному кримінальному праві імунітетів до осіб, які є функціонерами та учасниками процесу в Міжнародному кримінальному суді.

Дисертація Бегунця А.О. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу рецензенту дійти висновку про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на згадані автором по тексту літературних джерел, зокрема під час використання ідей, розробок, відомостей тощо. Здобувач продемонстрував високий рівень обізнаності з результатами сучасних наукових досліджень інших вітчизняних та зарубіжних вчених з заявленої у дисертації науковою проблематикою та із поставленими завданнями дослідження.

Висновки та пропозиції, що містяться у роботі, можуть бути використані в науково-дослідницькій діяльності, освітньому процесі, правотворчості та правозастосуванні. Про це є відповідні акти впровадження.

Основні положення дисертації викладено у дев'яти наукових працях, у тому числі чотирьох наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук (категорії «Б»), шести тезах наукових доповідей.

Наукові здобутки, одержані в процесі та у результаті дисертаційного дослідження, було апробовано шляхом доведення їх до відома наукової спільноти на шести наукових та науково-практичних конференціях: всеукраїнській конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 27 березня 2020 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Регіональна політика ЄС: концепції, напрямки, значення для України» (м. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 23 квітня 2021 р.), науково-теоретичній конференції «Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану» (м. Київ, Національна академія внутрішніх справ, 26 травня 2022 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності» (м. Одеса, ОДУВС, 25 листопада 2022 р.), науково-практичній інтернет-конференції «Кримінальна політика Європейського Союзу та України: проблеми інтеграції» (м. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 28 листопада 2022 р.), науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародного права» (м. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 10 березня 2023 р.). Таким чином, слід констатувати, що рецензована робота апробована належним чином, отримані результати повно відображені у достатньої кількості наукових публікацій, які не є тотожними за змістом.

Відзначаючи високий теоретичний рівень наданої на рецензування дисертаційної роботи, її практичну значимість та наукову новизну, маємо звернути увагу на наявні в ній дискусійні моменти.

У роботі частково описано прикладні аспекти реалізації імунітетів під час застосування (вирішення питання про можливість застосування) кримінально-правових норм. Водночас, зважаючи на новизну та незвичність для практики реалізації кримінального права порушеної здобувачем проблематики йому бажано було би безпосередньо в роботі або, принаймні, у подальших дослідженнях більш ретельно заглибитися в праксеологічні аспекти проблеми. Зокрема, на сторінках дисертації не знайдено вичерпної відповіді на питання щодо особливостей дії імунітету у випадках, коли кримінально значиме діяння особи збігається в часі з перебуванням особи в «імунітетному статусі» і у випадках, коди такого збігу не відбувається. Маємо на увазі такі випадки, коли діяння вчинене особою до набуття імунітету, а от вирішення питання про застосування норми кримінального права здійснюється вже в час, коли особа вже має імунітетний статус. І навпаки – випадки протилежні, коли особа вчинила діяння під час перебування в «імунітетному статусі», але питання про застосування до неї за це кримінального права вирішується після втрати такого статусу.

Також зауважимо, що дисертантом розглянуто й пояснено в роботі співвідношення імунітету та принципу рівності перед законом у кримінальному праві. Однак, не розглянуте не менш важливе співвідношення дії імунітетів із принципом невідворотності відповідальності у

кримінальному праві. Бажано було би почути позицію дисертанта з цього приводу.

Висловлені зауваження жодним чином не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення дослідження, а мають характер наукової дискусії та окреслюють авторів перспективи подальших наукових досліджень.

Загальний висновок: дисертація Бегунця Армена Олегі «Імунітети в кримінальному праві України» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінально-правової науки – закріплення в законодавстві імунітетів окремих осіб, які не підлягатимуть кримінальної відповідальності при наявності в їх поведінці зовнішніх ознак кримінальних правопорушень.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій дана дисертація відповідає сучасним вимогам, які пред'являються до робіт такого рівня, зокрема й тим, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), є завершеною кваліфікаційною науковою роботою у галузі знань 08 - Право, за спеціальністю 081 - Право, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Рецензент -
професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор

Олександр ХРАМЦОВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:27:03 11.01.2024

Назва файлу з підписом: РЕЦЕНЗІЯ ХРАМЦОВ О.М.pdf
Розмір файлу з підписом: 511.5 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: РЕЦЕНЗІЯ ХРАМЦОВ О.М.pdf
Розмір файлу без підпису: 477.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Храмцов Олександр Миколайович

П.І.Б.: Храмцов Олександр Миколайович

Країна: Україна

РНОКПП: 2568824474

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:26:57
11.01.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АТ "УКРСИББАНК"

Серійний номер: 4723196C41B46DB604000000AC680300953B0E00

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
доктору юридичних наук, доценту,
Ользі ШАЙТУРО
61022, Харків, майдан Свободи, 4

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Кузнецова Віталія Володимировича на дисертацію Бегунца Армена Олегі за темою: «Імунітети в кримінальному праві України», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право (галузь знань 08 – Право)

Обґрунтування вибору теми дослідження. Особливої актуальності проблематика імунітетів набула в період протидії російській агресії проти України. На цьому етапі для вітчизняної правової системи, у тому числі й для кримінального права, постають та потребують вирішення нові виклики, змінюються підходи до реалізації окремих норм й інститутів.

Як відомо, правові імунітети досліджуються у різних галузях права: теорії права, міжнародного та конституційного права, у кримінально-процесуальному праві. Окремим проблемам правових імунітетів присвятили свої праці О.О. Бахуринська, С.В. Бобровник, О.П. Васильченко, С.Г. Волкотруб, М.І. Козюбра, А. Ю. Кожевников, Р.О. Куйбіда, О. В. Марцеляк, А.І. Музика, Є.В. Назаренко, Н.М. Оніщенко, О.М. Овчаренко, М.А. Погорецький, С.П. Погребняк, С. В. Свириденко, В. М. Тертишник, О.В. Ткаля, В.Г. Уваров та інші вчені. Наприклад, у теорії права правовий імунітет визначається як «окрема форма юридичного вилучення, в межах якого особа, що наділена спеціальними ознаками, пов'язаними із здійсненням міжнародних, державних і громадських функцій, звільняється від виконання окремих юридичних обов'язків, від юридичної відповідальності або інших примусових заходів та забезпечує особливий порядок притягнення до юридичної відповідальності»¹. О.П. Васильченко виділяє такі основні ознаки правового імунітету: «1) створює особливий правовий режим для суб'єктів, які ним володіють; 2) є своєрідним винятком із загального правового статусу особи; 3) поширюється виключно на конкретно визначене коло осіб, перелік яких передбачений у законодавстві; 4) не є особистим привілеєм для осіб визначених законом категорій, а засобом забезпечення здійснення ними публічно значимих міжнародних, державних, службових чи професійних або громадських обов'язків (діяльності); 5) за своїм змістом характеризується або звільненням суб'єкта права від виконання певних обов'язків, або звільненням від юридичної відповідальності»².

¹ Ткаля О.В. Правовий імунітет в Україні: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... на здобуття канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2010. С. 5.

² Васильченко О. П. Правові імунітети як винятки реалізації принципу рівності прав та свобод людини та громадянина в Україні. *Наше право*. 2014. № 8. С. 44.

Основним предметом дослідження окремих фахівців у сфері кримінального права є питання реалізації кримінальної відповідальності особи. Слід погодитися з дисертантом, що у наявних публікаціях проблематика регулювання правомірної відмови від реалізації кримінальної відповідальності, у тому числі й з урахуванням імунітетного статусу особи поки що комплексно й вичерпно не опрацьована: «Наразі вона вирішується й пояснюється здебільшого ситуативно та оцінюється крізь призму різних інститутів кримінального права (обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання, суб'єкта кримінального правопорушення, меж дії кримінального закону в просторі тощо)» (с. 18 дисертації).

Актуальність роботи пов'язана також з тим, що дисертацію виконано відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021) та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р); Стратегії забезпечення державної безпеки (Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022); Стратегії воєнної безпеки України «Військова безпека – всеохоплююча оборона» (Указ Президента України від 25 березня 2021 року №121/2021); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126).

У дисертації правильно визначена мета дослідження – надання характеристики кримінально-правовим аспектам імунітетів, які реально діють у кримінальному праві України або потенційно можуть впливати на застосування його норм. Зазначена мета обумовила постановку та послідовне вирішення таких завдань дослідження: «надати визначення імунітету в кримінальному праві, охарактеризувати зміст імунітетів, які впливають на застосування його норм, оцінити стан теоретичного дослідження й нормативного регулювання цього правового феномену в зазначеній галузі; окреслити види й функції та показати кримінально-правове значення імунітетів у кримінальному праві України; проаналізувати основні підходи до забезпечення правового регулювання імунітетів у законодавстві зарубіжних країн; розкрити кримінально-правові аспекти дипломатичного імунітету; надати кримінально-правову характеристику імунітету службових та посадових осіб органів різних гілок влади; оцінити кримінально-правову природу імунітету працівників правоохоронних органів; здійснити кримінально-правовий аналіз бойового імунітету; проаналізувати вплив на застосування кримінального права медичного імунітету; розглянути кримінально-правові аспекти імунітету функціонерів та учасників процесу в Міжнародному кримінальному суді; сформулювати авторські висновки та пропозиції, спрямовані на розвиток теорії вітчизняного кримінального права в частині визначення у ньому місця та дії імунітетів, а також надати пропозиції щодо удосконалення відповідних

«іmunітетних» норм законодавства про кримінальну відповідальність» (с. 19–20 дисертації).

Здобувач об'єктом дослідження визначає правовідносини, що забезпечують застосування заходів кримінально-правового впливу та відмову від них, а предметом – іmunітети в кримінальному праві України (с. 20 дисертації).

Отже, наведені обставини свідчать про те, що дисертація Бегунца Армена Олегі за темою: «Іmunітети в кримінальному праві України» присвячена дослідженню актуальної правової тематики, яка пов'язана з державними програмними нормативно-правовими актами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Ознайомлення з дисертацією дає підстави стверджувати, що робота містить основні необхідні для такого дослідження компоненти – це правильно обрана методологія дослідження, ретельний аналіз досягнень більшості попередніх дослідників цих та суміжних питань, а також звернення до зарубіжного досвіду, належна апробація результатів дослідження.

Методи дослідження обрано з огляду на поставлену мету й завдання з урахуванням об'єкта і предмета дослідження. Основним інструментом пізнання у дисертаційній роботі визначено системний підхід до аналізу соціально-правових явищ, що дозволив провести їх комплексне дослідження. Використання інших методів створили певне підґрунтя для проведення дослідження: історичний метод дав змогу простежити стан теоретичного дослідження й нормативного врегулювання іmunітетів у кримінальному праві України (підрозділи 1.1, 1.2); порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати позитивний досвід нормативного врегулювання іmunітетів у зарубіжному законодавстві й міжнародному праві та запропонувати його нормативну реалізацію у кримінальному праві України (підрозділи 1.3, 2.1, 3.1, 3.3); формально-логічний (логіко-правовий) метод використано для аналізу правових норм чинного законодавства (перш за все кримінального), а також застосовано при формулюванні відповідних визначень, обґрунтуванні форм та способів реалізації іmunітетів, їх застосування у кримінально-правових відносинах (підрозділ 1.1, розділи 2, 3); логіко-семантичний метод дозволив поглиблено вивчити понятійний апарат сучасного кримінального права в рамках досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 3.1, 3.2.); методи теоретичного аналізу та синтезу дозволили проаналізувати наукові погляди на проблему іmunітетів у кримінальному праві, дослідити норми чинного законодавства, що регулюють питання їх застосування (розділи 1–3); системно-структурний метод дав змогу з'ясувати наявні внутрішні зв'язки й залежності між окремими елементами системи, що забезпечують існування іmunітетів у кримінальному праві України (підрозділ 1.2, розділи 2, 3); системно-функціональний – сприяв виявленню мети та функцій, які виконує система іmunітетів в цілому та її окремі складові – галузеві (кримінально-правові, кримінально-процесуальні) та конвенційні іmunітети (розділи 2 та 3); метод

правового моделювання використано при підготовці пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення положень чинного національного законодавства та практики його застосування (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1, висновки) (с. 20–21 дисертації). Використання зазначених методів допомогло А.О. Бегунцу досягнути поставленої мети та задач при дослідженні імунітетів в кримінальному праві України.

Нормативною основою дисертації є Конституція України, міжнародно-правові акти, Кримінального кодексу (КК) України, інші нормативно-правові акти України.

Обґрунтованість висновків дисертації була перевірена апробацією результатів дослідження на шести наукових заходах: всеукраїнській конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 27 березня 2020 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Регіональна політика ЄС: концепції, напрямки, значення для України» (м. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 23 квітня 2021 р.), науково-теоретичній конференції «Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану» (м. Київ, Національна академія внутрішніх справ, 26 травня 2022 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності» (м. Одеса, ОДУВС, 25 листопада 2022 р.), науково-практичній інтернет-конференції «Кримінальна політика Європейського Союзу та України: проблеми інтеграції» (м. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 28 листопада 2022 р.), науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародного права» (м. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 10 березня 2023 р.)» (с. 25–26 дисертації).

Автором опрацьовано значний масив літератури, що прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження – 224 найменування.

Усе наведене свідчить про достатній рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які ним досліджуються, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків за темою дослідження «Імунітети в кримінальному праві України».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертація є першим у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексним дослідженням монографічного рівня, у якому презентовано сучасний стан і окреслено перспективи удосконалення засобів реалізації імунітетів в кримінальному праві України з урахуванням його міжгалузевих зв'язків. Зокрема, у роботі уперше: «виявлено обставини, які зумовлюють необхідність удосконалення імунітетних норм у кримінальному праві України (потреби реалізації в національній правовій системі принципу правової визначеності, вимоги щодо підвищення якості вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність, забезпечення передбачуваності при його застосуванні,

усунення прогалин у кримінально-правовому регулюванні, покращення якості міжгалузевих зв'язків кримінального права); доведено принципові відмінності між дією імунітетів у кримінальному праві та звільненням від кримінальної відповідальності (підстава звільнення від кримінальної відповідальності – це правозмінюючий юридичний факт, який виникає після вчинення особою діяння, що підлягає кримінально-правовій оцінці (виникнення кримінально-правових відносин), а імунітет як елемент правового статусу особи існує ще до появи таких правовідносин); за результатами компаративно-правового аналізу констатовано доцільність позначення безпосередньо в кримінальному законі підстав вилучення певного кола осіб зі сфери його дії поняттям «імунітет», виявлено імунітетні приписи, подібними до яких в перспективі може бути доповнено вітчизняний КК (імунітет біженця, парламентський імунітет), а також приписи, які сприяють запобіганню зловживанням імунітетами (зупинення перебігу строку давності кримінального правопорушення на час, доки особа наділена імунітетом, який унеможлиблює застосування до неї заходів кримінально-правового впливу); крізь призму імунітетного статусу діючого суб'єкта надано кримінально-правову оцінку правомірному застосуванню працівниками правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї й виконанню спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації; у межах субінституту бойового імунітету виявлено й описано його різновид «цивільний бойовий імунітет» та запропоновано внесення змін до кримінально-правової норми, яка регламентує його як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння (ст. 43-1 КК України); з урахуванням зобов'язань України в рамках міжнародного гуманітарного права запропоноване поняття медичного імунітету, який унеможлиблює визнання протиправною і такою, що тягне за собою кримінальну відповідальність, поведінку медичного персоналу, пов'язану із наданням професійної медичної допомоги будь-якій особі» (с. 22–23 дисертації).

Є теоретично важливим висновок дисертанта, що «існування в кримінальному праві імунітетів є відступом від принципу рівності перед законом в цій галузі, але воно необхідне для усунення можливих колізій між її імперативними приписами про застосування засобів кримінально-правового впливу за наявності передбачених законом підстав до будь-кого та приписів інших галузей, які дозволяють або й зобов'язують особу діяти таким чином, що її поведінка збігається з такими підставами» (с. 49–50 дисертації).

Потребує схвалення така думка автора, що «головна відмінність між дією імунітетів в кримінальному праві та звільненням від кримінальної відповідальності полягає в тому, що імунітетом особа «наділяється» ще до вчинення нею кримінально значимого діяння» (с. 55 дисертації).

Вартий уваги та подальшого розвитку висновок А.О. Бегунца, що слід «змінити назву ст. 43-1 чинного КК України. ... назву відповідної статті

пропонується викласти в більш узагальненому вигляді: ст. 43-1 «Захист незалежності та територіальної цілісності України» (с. 157 дисертації).

Потребує підтримки позиція здобувача, що «під медичним імунітетом можна вважати виключно складне правове явище, пов'язане із наданням медичним персоналом (лікарями) медичної допомоги представникам країни-агресора, що не може вважатися ані колабораційною діяльністю, ані іншою допомогою ворогу, а тому не тягне за собою кримінальної відповідальності чи застосування будь-яких заходів кримінально-правового характеру» (с. 171 дисертації).

Усі ці положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни і, без сумніву, є певним внеском у кримінально-правову науку. Слід звернути увагу, що положення, викладені в дисертації та винесені на захист, розроблені автором особисто.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що автором отримані відповідні документи (2 екз.), що засвідчують впровадження окремих положень дисертації: у науково-дослідну діяльність – для подальших розробок проблематики застосування норм кримінального права щодо суб'єктів, наділених імунітетами, узгодження кримінального права із суміжними галузями, синхронізації національної кримінально-правової системи з принципами й нормами міжнародного права (акт впровадження у діяльність Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України від 1 серпня 2023 р.); у освітній процес – для підготовки нових й удосконалення наявних навчальних та методичних матеріалів з кримінального права (Загальної та Особливої частин), міжнародного кримінального права та викладання відповідних навчальних дисциплін (акт впровадження у освітню діяльність юридичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна від 7 червня 2023 р.) (с. 222–226 дисертації; копії документів є в додатках до роботи).

Оцінка змісту, структури та оформлення дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з яких основний текст займає 192 сторінки, список використаних джерел розташовано на 27-ти сторінках, додатки – на 9-ти сторінках.

Дисертація характеризується логічним та змістовним наповненням, відповідно до плану, структура якого забезпечує комплексність та системність дослідження імунітетів у кримінальному праві України. Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий.

У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності – плагіату, фабрикації та фальсифікації.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми та окреслено ступінь її розробленості; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи

дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію, публікації.

Розділ 1 «Поняття, значення та класифікація імунітетів у кримінальному праві» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Поняття, зміст та стан теоретичного дослідження й нормативного регулювання імунітетів у кримінальному праві України» розглянуто стан наукового дослідження імунітетів у кримінальному праві України. Обґрунтовано положення, що у галузі кримінального права теоретичні засади існування імунітетів досліджено недостатньо. Констатується, що у законі про кримінальну відповідальність врегульовано лише дипломатичний імунітет та імунітет свідка. Доведено, що головною підставою імплементації приписів про імунітети у кримінальне законодавство України є забезпечення принципу правової визначеності, який є складовою верховенства права. Надано визначення імунітетів у кримінальному праві, як зумовлених специфікою правового статусу особи заборон на застосування щодо неї будь-яких заходів кримінально-правового впливу за кримінальне правопорушення або визнання правомірним вчиненого нею у зв'язку з цим статусом діяння, яке за зовнішніми ознаками збігається із кримінальним правопорушенням. У підрозділі описано кримінально-правові наслідки дії імунітетів у кримінальному праві та показано їх співвідношення з інститутом звільнення від кримінальної відповідальності та з інститутом обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння.

У підрозділі 1.2. «Види, функції та кримінально-правове значення імунітетів у кримінальному праві України» запропоновано критерії класифікації та виділено види імунітетів у кримінальному праві за такими критеріями: 1) за кримінально-правовими наслідками (такі, що виключають визнання діяння особи кримінально протиправним та такі, що виключають застосування заходів кримінально-правового характеру до особи, діяння якої є кримінально протиправним); 2) за джерелом (передбачені нормами міжнародного права, нормами конституційного права, нормами військового права, нормами кримінального процесуального права тощо); 3) за темпоральними властивостями (перманентні та тимчасові); за обсягом (загальний імунітет та спеціальний імунітет); 4) за праксеологічним потенціалом (ті, що заохочують виконання особою громадянського, службового чи професійного обов'язку та ті, які забезпечують виконання особою своїх службових або професійних функцій).

У підрозділі 1.3. «Регулювання імунітетів у кримінальному праві зарубіжних держав» виявлено особливості регулювання імунітетів у кримінальних законах зарубіжних держав. Наведено приклади позначення поняттям «імунітет» безпосередньо в кримінальному законодавстві України факту вилучення певного кола осіб зі сфери дії кримінальної юстиції. Обґрунтовано положення, що найчастіше в кодифікованих кримінально-правових актах інших держав урегульовано положення про імунітет свідка на підставі наявності родинного зв'язку та про дипломатичний імунітет. Виявлено імунітетні приписи, якими в перспективі може бути доповнено вітчизняний КК

(іmunітет біженця у КК Литви, парламентський іmunітет у КК ФРН), а також приписи, які сприяють запобіганню зловживанням іmunітетами (зупинення перебігу строку давності кримінального правопорушення на час, доки особа наділена іmunітетом, який унеможлиблює застосування до неї заходів кримінально-правового впливу).

Розділ 2 «Іmunітети в кримінальному праві, які забезпечують виконання особою своїх службових або професійних функцій» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Дипломатичний іmunітет» розглянуто міжнародні документи й норми національного законодавства, якими передбачено особисті привілеї та іmunітети представників дипломатичних і консульських установ, міжнародних організацій і місій. Проведеним дослідженням підтверджено позицію, що унормовані міжнародним правом іmunітети є гарантією неупередженої та незалежної діяльності представників іноземних держав у країні їх перебування, виводячи представників дипломатичних і консульських установ, міжнародних організацій і місій за межі національної кримінальної юрисдикції. Обґрунтовано положення, що обсяги та форма конкретного іmunітету залежить від статусу організації (місії) та посади, яку обіймає його носій (від голови представництва до технічного персоналу або хатніх робітників). Доведена гіпотеза, що наявність іmunітету від кримінальної юрисдикції країни перебування не виключає можливості притягнення винного до відповідальності в державі, представником якої виступає носій іmunітету.

У підрозділі 2.2. «Іmunітет службових та посадових осіб органів різних гілок влади» розглянуто кримінально-правові аспекти іmunітетів посадових осіб органів різних гілок влади. Досліджено норми чинного законодавства України, що визначають іmunітет осіб, на яких державою покладено обов'язки, виконання яких потребує захисту від незаконного втручання, а також є необхідним для створення належних умов для їх виконання. Констатовано, що до таких осіб встановлюються додаткові гарантії недоторканості через те, що їх діяльність пов'язана з публічно-посадовим статусом. До кола носіїв такого іmunітету віднесено народних депутатів, Президента України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та представників суддівського корпусу. Окремо проаналізовано зміст депутатського індемнітету, під яким розуміється виключення відповідальності народних обранців (у тому числі кримінальної) за результати голосування або висловлювання в парламенті, у суді та інших органах, де вони виконують представницькі функції. Додаткової аргументації набуло положення, що недоторканість має своє цільове призначення, яке полягає у можливості безперешкодного та ефективного здійснення своїх функцій. Недоторканість має публічно-правовий характер і не виступає особистим привілеєм.

У підрозділі 2.3. «Іmunітет працівників правоохоронних органів» встановлено, що феномен виключення відповідальності працівників правоохоронних органів має окремі ознаки інституту іmunітетів. Констатовано, що у законодавстві наявні обмеження або заборони на застосування до

працівників правоохоронних органів заходів кримінально-правового впливу за діяння, що за своїми ознаками збігаються із кримінальним правопорушенням (наприклад, застосування фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї, обмеження волі) або невизнання вчиненого ними такого діяння кримінальним правопорушенням (наприклад, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації). Обґрунтовано положення, що «іммунітет працівників правоохоронних органів» діє у випадках правомірного застосування такими особами фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї, а також виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Зроблено висновок, що такий імунітет є спеціальним та обмеженим (застосовується на певний період часу та до певного кола осіб, що користуються ним через наявність повноважень чи виконання наказу (завдання)).

Розділ 3 «Іммунітети в кримінальному праві, які заохочують до виконання громадянського, службового або професійного обов'язку» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 3.1. «Бойовий імунітет» присвячений аналізу бойового імунітету в сучасній судовій практиці та літературі. Встановлено відмінності розуміння правової природи бойового імунітету в Україні та іноземних державах. Оцінено недоліки його одночасної регламентації і як обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, і як обставини, що забезпечує звільнення від кримінальної відповідальності. У роботі констатовано порушення принципів кримінально-правового регулювання, яке допущене при регламентації бойового імунітету в законодавстві України (як обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння згідно з КК України та як підстави звільнення від кримінальної відповідальності за Законом «Про оборону України»). Підтримано думку, що бойовий імунітет належить до обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Пропонуються види бойового імунітету: військовий бойовий імунітет та цивільний бойовий імунітет.

Підрозділ 3.2. «Медичний імунітет» присвячений огляду джерел міжнародного гуманітарного права, який дозволив зробити висновок, що феномен медичного імунітету в кримінальному праві актуалізується виключно у зв'язку із наданням медичної допомоги комбатантам країни-ворога, що фактично може призвести до настання шкоди національній безпеці України. Обґрунтовано положення, що головним джерелом медичного імунітету щодо відповідальності (у тому числі й кримінальної) медичного персоналу за надання фахової медичної допомоги комбатантам країни-агресора є акти міжнародного гуманітарного права, які ратифіковані у встановленому порядку Україною, а тому, згідно з вимогами Конституції України (ст. 9) є частиною національного законодавства. Констатовано, що під медичним імунітетом можна вважати виключно складне правове явище, пов'язане із наданням медичним персоналом

(лікарями) медичної допомоги представникам країни-агресора, що не може вважатися ані колабораційною діяльністю, ані іншою допомогою ворогу, а тому не тягне за собою кримінальної відповідальності чи застосування будь-яких заходів кримінально-правового характеру. Обґрунтовано загальнотеоретичне визначення медичного імунітету, як неможливості визнання протиправною і такою що тягне за собою кримінальну відповідальність, поведінки медичного персоналу, пов'язаної із наданням професійної медичної допомоги будь-якій особі.

Підрозділ 3.3. «Імунітет функціонерів та учасників процесу в Міжнародному кримінальному суді» присвячений аналізу кримінально-правових аспектів наділення імунітетами осіб, які беруть участь у діяльності Міжнародного кримінального суду (МКС) з метою виконання службових або процесуальних обов'язків для забезпечення виконання функцій цієї установи. Встановлено, що імунітети осіб, які беруть участь у діяльності МКС, регулюється положеннями спільної Угоди, яку уклали держави-учасниці Римського статуту. Констатовано, що Україна у 2007 році стала єдиною державою світу, яка ратифікувала Угоду про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду, не ратифікувавши Римський статут. Обґрунтовано положення, що з моменту ратифікації цієї Угоди імунітетні приписи цього договору стали частиною внутрішнього законодавства України, а отже, мають бути імплементовані до тих галузей, що регулюють правовідносини за участі осіб, наділених відповідними імунітетами.

Не спиняючись надалі детально на численних здобутках та позитивних моментах виконаної дисертаційної роботи, та у цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, зверну увагу на окремі протиріччя, спірні положення, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або ж спеціальних роз'яснень, зокрема:

1. Окремі положення роботи, які потребують додаткового пояснення під час прилюдного захисту.

По-перше, на с. 60 дисертації автор стверджує, що кримінальне правопорушення передбачає такі ознаки, як кримінальна протиправність, суспільна небезпечність, винуватість (винність) і кримінальна караність. Для обґрунтування власної позиції здобувач згадує думку Ю.А. Пономаренко, що «наділення поведінки кримінальною протиправністю детермінує одночасно і її пеналізацію та, відповідно, появу в неї такої специфічної «прикмети» як кримінальна караність, що відкриває перспективи реалізації за неї кримінального покарання»¹. Однак в ч.1 статті 11 КК України, як відомо, визначені наступні нормативні ознаки кримінального правопорушення: протиправність, суспільна небезпека, винність, діяння (дія або бездіяльність), суб'єкт кримінального правопорушення. На мою думку, кримінальна караність не є нормативною ознакою кримінального правопорушення. Тому такі

¹ Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень. Монографія. Харків.: Право, 2020. С. 96–166.

положення роботи потребують додаткової аргументації.

По-друге, автор виділяє службовий (обмежений) імунітет і наводить такий приклад: « ... адміністративно-технічний персонал (референти-перекладачі, технічні секретарі, стенографісти, бухгалтерські працівники, шифрувальники та інший канцелярський персонал) має лише службовий імунітет від цивільної та адміністративної юрисдикції» (с. 99 дисертації). Однак далі у роботі він посилається на Л. Фалалееву та В. Мараховського, які вважають, що обслуговуючий персонал наділений тільки службовим імунітетом, який означає, що особа, яка користується ним, звільняється від кримінальної, цивільної та адміністративної юрисдикції держави перебування щодо дій, вчинених нею при виконанні службових обов'язків¹. Тому здобувачу слід визначитися, чи може бути притягнутий такий адміністративно-технічний (обслуговуючий) персонал до кримінальної відповідальності.

По-третє, на с. 155 дисертації А.О. Бегунц стверджує, що «військовий бойовий імунітет цілком відповідає «класичній» концепції бойового імунітету як виключенню кримінальної протиправності за шкоду, зумовлену виконанням суб'єктом військового обов'язку». Такий висновок викликає певні питання: що означає «класична» концепція бойового імунітету; бойовий імунітет виключає кримінальну відповідальність чи звільняє від неї; чому суб'єктам бойового імунітету визначено тільки військовослужбовця? Отже під час прилюдного захисту ці питання потребують відповіді.

2. Окремі положення дисертації не у повній мірі розкривають проблемні положення окремих видів імунітету.

Наприклад, здобувач аналізує імунітет у випадку правомірного застосування працівниками (співробітниками) правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї. Однак у підрозділі 2.3. не розкрито особливостей реалізації цього імунітету. Як відомо, норми Закону України «Про Національну поліцію» визначають загальні положення застосування поліцейськими заходів примусу. Інші нормативні акти, які регулюють діяльність різних правоохоронних органів, як правило, містять відсылні норми (відсилають до Закону України «Про Національну поліцію») щодо застосування заходів примусу (закони України «Про Службу безпеки України», «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», «Про Державне бюро розслідувань» та ін.). Наприклад, Д.П. Кисленко, В.М. Столбовий вважають, що норми Закону «Про національну поліцію» регламентують повноваження виключно Національної поліції щодо допустимих до застосування зразків озброєння. Це створює на думку науковців, колізійну ситуацію, оскільки окремі питання реалізації законодавчо наділених повноважень самостійного державного органу регулюються повноваженнями іншого правоохоронного органу². Для вирішення цього питання М.А. Микитюк

¹ Фалалеева Л. Г., Мараховський В. В. Дипломатичні імунітети: принципи, норми, практика застосування. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Число 1 (14). С. 196.

² Кисленко Д.П., Столбовий В.М. Правові підстави застосування вогнепальної зброї військовослужбовцями Управління державної охорони України. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 3(5). С. 75-84.

пропонує такий висновок: «УДО України, як правоохоронний орган спеціального призначення потребує власного порядку застосування зброї, фізичної сили та спеціальних засобів, які були закріплені в законі»¹. Отже напрошується висновок, що вказаний імунітет працівників правоохоронних органів не може бути єдиним, він повинен мати власне правове регулювання в профільних законах.

Автором також не розкрито питання кримінально-правового регулювання такого імунітету працівників правоохоронних органів. Це питання є актуальним, оскільки в проєкті КК України передбачена стаття 2.9.10. «Виконання службових повноважень чи професійних обов'язків», яка містить умови правомірного спричинення шкоди при: 1) належному виконанні особою своїх службових повноважень чи професійних обов'язків, покладених на неї законом чи іншим нормативним актом, виданим на виконання закону; 2) здійсненні особою гласної чи негласної слідчої (розшукової) дії, оперативно-розшукового, контррозвідувального чи антитерористичного заходу на підставах, в межах повноважень та в порядку, передбачених законом; 3) застосуванні уповноваженою особою фізичного впливу, спеціальних засобів або зброї на підставі, в межах повноважень та в порядку, передбачених законом².

Отже ці питання є перспективними та можуть бути розглянуті у майбутніх наукових дослідженнях дисертанта.

3. Окремі висновки, які викладені в дисертації є дискусійними.

Здобувач на с. 153 роботи згадує мої пропозиції щодо визначення суб'єкта бойового імунітету («1) військовослужбовці, члени добровольчих формувань територіальної громади, працівники правоохоронних органів; 2) військовослужбовці й прирівняні до них законом особи, працівники правоохоронних органів»)³ й робить такий висновок, що їх практичне значення певним чином обмежене. Автор пояснює «тим, що фактично в стані бойового імунітету можуть діяти будь-які особи – як ті що є військовими особами чи прирівняними до них комбатантами, так і цивільні особи, що діють в умовах цивільного бойового імунітету, про що мова буде йти нижче» (с. 153 дисертації). З таких положень є незрозумілим, чому таке законодавче визначення суб'єктів бойового імунітету не має практичного значення. Мої пропозиції базувалися на таких основних висновках, що, по-перше, бойовий імунітет повинен бути пов'язаний з професійним обов'язком особи захищати Українську державу, її незалежність та територіальну цілісність (обов'язок військової служби для іноземців та осіб без громадянства та військовий обов'язок для громадян України); по-друге, імунітет, передбачений ст. 43-1 КК

¹ Микитюк М.А. Державна охорона в Україні: адміністративно-правове регулювання : [монографія] / Приват. ВНЗ «Львів.ун-т бізнесу та права». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2018. С. 375.

² Кримінальний кодекс України : проєкт станом на 14.10.2023 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/10/15/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-14-10-2023.pdf>

³ Кузнецов В.В. Бойовий імунітет: проблеми нормативного закріплення та реалізації. *Нове українське право*. 2023. Вип. 2. С. 152.

повинен поширюватися на цивільних осіб, які реалізують власне право щодо відсічі та стримування збройної агресії РФ та/або інших держав¹. Не можна погодитися з тим, що бойовий імунітет фактично поширюється на цивільних осіб, які реалізують власне право щодо відсічі та стримування збройної агресії РФ та/або інших держав. Оскільки ці «імунітети» повинні мати різні умови реалізації².

Отже власні (Кузнецова В.В.) попередні нормативні пропозиції не свідчать про те, що «фактично в стані бойового імунітету можуть діяти будь-які особи».

Указані положення свідчать про необхідність додаткових пояснень дисертантом визначення суб'єкта бойового імунітету.

4. Окремі положення дисертації, які потребують подальших наукових досліджень.

З одного боку, на с. 157 роботи здобувач правильно стверджує, що розуміння бойового імунітету, що сформувався у закордонних країнах та Україні має розбіжності. Далі, науковець без відповідної аргументації зазначає, що розуміння бойового імунітету у зарубіжних державах відповідає вітчизняним ознакам крайньої необхідності й виправданого ризику. З іншого боку, дисертант робить висновок, що «більш вірно необхідно розуміти бойовий імунітет саме так, як він визначається законодавством України». Отже, автор фактично підтримує позицію законодавця, який визначив бойовий імунітет як вид звільнення від кримінальної відповідальності. Як відомо, у зарубіжному законодавстві під імунітетом розуміється звільнення (release) від правового обов'язку (legal duty) або відповідальності (legal liability), дане індивіду або групі людей внаслідок їх спеціального статусу³. В американському праві виділяють, як правило, три типи правового імунітету: а) обіцянка не переслідувати за злочин в обмін на інформацію або свідчення у кримінальній справі; б) захист державних службовців від відповідальності за свої рішення; с) урядовий (або суверенний) імунітет, який захищає державні органи від судових позовів, якщо уряд не погодився подати до суду; г) дипломатичний імунітет, що звільняє іноземних послів від дії більшості кримінальних законів США⁴.

Тому, по-перше, є незрозумілим у чому є відмінність між правовим розумінням бойового імунітету, що сформувався у закордонних країнах та Україні; по-друге, якщо сучасне правове регулювання бойового імунітету є правильним, то чому здобувач пропонує на с. 155 дисертації його суттєво змінити.

5. Текст дисертації не позбавлений, на жаль, окремих неточностей.

¹ Кузнецов В.В. Умови реалізації бойового імунітету. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. URL: С. 152.

² Кузнецов В.В. Нові правові імунітети в умовах національного спротиву. *Громадянське суспільство та правова держава: виклики сьогодення* : монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Л.Ф. Купіної, В.І. Шакуна. Київ : Алерта, 2023. С. 75.

³ Immunity law. Encyclopædia Britannica, Inc. URL: <https://www.britannica.com/topic/immunity-law>

⁴ Immunity. Dictionary.law. ALM Global, LLC. URL: <https://dictionary.law.com/default.aspx?selected=897>

Авторська редакція ст. 43-1 КК України «Захист незалежності та територіальної цілісності України» містить, на мою думку, не зовсім обґрунтовані положення (с. 189–190 дисертації).

По-перше, важко уявити ситуацію, коли відсіч та стримування збройної агресії РФ відбувається через бездіяльність, якою завдається шкода життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію, або правоохоронюваним інтересам¹.

По-друге, однією з умов визначено наявність збройної агресії (така умова передбачена і в чинній нормі). Як відомо, агресія – у міжнародному праві – застосування збройної сили державою (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або народу (нації), несумісне з Статутом ООН (ст. 1 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 14 грудня 1974 р.)². Отже, саме розуміння агресії передбачає її збройний характер. У Статуті ООН (п. 4, ст. 2) передбачено зобов'язання держав утримуватися в міжнародних відносинах «від загрози силою чи її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями Об'єднаних Націй»³. Відповідно до ст. 3 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 14 грудня 1974 р. визначено *перелік дій* (а) «вторгнення чи напад збройних сил держави на території іншої держави, або будь-яка, навіть тимчасова окупація, або будь-яка анексія із застосуванням сили на території іншої держави чи її частини; б) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування зброї на території іншої держави; в) блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави; г) напад збройними силами держави на сухопутні, морські та повітряні сили або морські чи повітряні флоти іншої держави; д) застосування збройних сил однієї держави, що розташовуються на території іншої держави згідно з угодою держави, що приймає, з порушенням умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди; е) дія держави, що дозволяє, аби її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, ця держава використовувала для здійснення акту агресії проти третьої держави; є) засилення державою або від імені держави озброєних банд, груп, нерегулярних сил чи найманців, які застосовують силу проти іншої держави, здійснюючи акти, рівнозначні вищезазначеним, або її значна участь у них), які, незалежно від оголошення війни, кваліфікуються як акт агресії»⁴. Рада Безпеки ООН може визначати як агресію й інші акти. Отже напрошується питання, якщо агресія це вже застосування збройної сили, то чи є сенс називати агресію збройною?

¹ Кузнецов В. В., Сийпловік М. В. Правові аспекти легалізації обігу та застосування цивільними особами вогнепальної зброї для відсічі збройної агресії Російської Федерації. *Krakowskie Studia Malopolskie*. № 3. 2022. С. 110.

² Денисов В. Н. Агресія військова. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Агресія_військова

³ Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. Верховна Рада України 1994–2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

⁴ Визначення агресії : резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74#Text

По-третє, така умова правомірності захисту незалежності та територіальної цілісності України – «за відсутні ознак катування», на мою думку, потребує додаткового дослідження. Як відомо, катування, згідно ч.1 ст. 127 КК України, це «будь-яке умисне діяння, спрямоване на заподіяння особі сильного фізичного болю чи морального страждання, вчинене з метою примусити її чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати інформацію чи зізнання, або з метою покарати її чи іншу особу за дії, вчинені нею або іншою особою чи у вчиненні яких вона або інша особа підозрюється, або з метою залякування її або інших осіб». Отже, можна змоделювати ситуацію, коли російського військовослужбовця беруть в полон і обмежують можливість його пересування або психологічно впливають для отримання інформації про дислокацію підрозділів російських військ. Виникає питання, а чи не нагадує це діяння, яке спрямоване на заподіяння особі морального страждання або вчинене з метою примусити її чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати інформацію? Тобто, на мою думку, це виключення («за відсутні ознак катування») з умов правомірності захисту незалежності та територіальної цілісності України є дискусійним і потребує подальшого дослідження.

По-четверте, частина третя авторської ст. 43-1 КК України містить термін «бойовий імунітет». Однак у самій нормі він більше не згадується та відсутнє кримінально-правове визначення цього поняття. Також здобувач у висновках до роботи не пропонує відповідних змін до КК України щодо правового регулювання бойового імунітету. Можливо напрошується попередня гіпотеза, що здобувач вважає, що доцільно використовувати поняття «бойовий імунітет», яке передбачено в абз. 3 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. Однак, ознайомлення з висновками до дисертації стає зрозуміло, що А.О. Бегунц пропонує авторське визначення бойового імунітету. Тому вважаю доцільним порекомендувати автору розробити відповідні зміни до КК України, де передбачити бойовий імунітет як нову обставину, що виключає протиправність діяння (через доповнення Розділу VIII КК України новою ст. 43-2 «Бойовий імунітет»).

Указані рекомендації, сподіваємося, стануть предметом подальших наукових розвідок здобувача.

Незважаючи на це, дисертація за темою: «Імунітети в кримінальному праві України» написана на достатньому науковому рівні, з широким використанням загальної та спеціальної літератури, та має наукову теоретичну і практичну значимість.

Висновки:

1. Дисертація Бегунца Армена Олегі за темою: «Імунітети в кримінальному праві України» є самостійною оригінальною кваліфікованою творчою працею, яка містить теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення

для кримінально-правової науки, а саме – автором отримані нові висновки щодо поняття, змісту, видів імунітетів в кримінальному праві України та перспективних напрямів удосконалення засобів їх реалізації.

2. Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40.

3. Дисертант – Бегунц Армен Олегі, на основі прилюдного захисту дисертації на тему «Імунітети в кримінальному праві України» – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право (галузь знань 08 – Право).

Офіційний опонент:

головний науковий співробітник

відділу науково-правових експертиз

Науково-дослідного інституту правотворчості

та науково-правових експертиз

Національної академії правових наук України,

доктор юридичних наук, професор

Віталій КУЗНЕЦОВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:55:10 27.12.2023

Назва файлу з підписом: Кузнецов_Відгук_Бегунц pdf A.pdf.asice

Розмір файлу з підписом: 319.9 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Кузнецов_Відгук_Бегунц pdf A.pdf

Розмір файлу без підпису: 324.3 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: КУЗНЕЦОВ ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

П.І.Б.: КУЗНЕЦОВ ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2799717152

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:55:10 27.12.2023

Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Серійний номер: 248197DDFAB977E504000000206D1001EE5B4504

Алгоритм підпису: ДСТУ-4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
доктору юридичних наук, доценту,
Ользі ШАЙТУРО
61022, Харків, майдан Свободи, 4

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента, завідувача кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця Шинкарьова Юрія Вікторовича на дисертацію Бегунца Армена Олегі на тему: «Імунітети в кримінальному праві України», подану до Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Представлене до опонування дисертаційне дослідження є безумовно актуальним. З огляду на викладений матеріал, воно має вагомим загальнотеоретичне значення для сучасної науки кримінального права. Цінним для будь-якого науковця є вміння побачити «незвичне» у звичному, що автору вдалося в повній мірі. Незважаючи на те, що питання імунітетів піднімалися науковцями і раніше, але виділення, аналіз, і всебічна наукова розвідка імунітетів саме в кримінальному праві на подібному рівні дійсно здійснюється вперше, що особливо підкреслює наукову значущість дослідження. При підготовці наукового дослідження автор абсолютно закономірно спирався на наукові роботи вчених, які опікувалися розробкою питань, пов'язаних із забезпеченням застосування кримінальної відповідальності особи, в тому числі проблематикою регулювання правомірної відмови від її реалізації. Серед них дослідник особливо виокремлює таких вчених, як: М. Акімов, Ю. Баулін, О. Бахуринська, В. Грищук, О. Дудоров, О. Житний, В. Кузнецов, І. Митрофанов, А. Музика, Ю. Орлов, Н. Орловська, Б. Орловський, 18 Ю. Пономаренко, М. Сийплові, Є. Стрельцов, В. Уваров, П. Фріс, М. Хавронюк, О. Храмцов, П. Хряпінський, Ю. Шинкарьов, А. Яценко. Аналіз змісту робіт названих вчених та інших дослідників дозволило дисертанту впевнено стверджувати, що «існують та потребують обговорення й вирішення низки загальних і спеціальних питань, які стосуються розуміння імунітетів, що тим чи іншим чином діють у царині кримінально-правових відносин, впливають на права й повноваження їх суб'єктів, зумовлюють настання тих чи інших кримінально-правових наслідків за діяння, передбачені у законодавстві про кримінальну відповідальність, а також проблеми і перспективи подальшого удосконалення цього законодавства й практики його застосування у напрямку забезпечення реалізації імунітетів, якими особи наділяються іншими галузями права (конституційним, міжнародним, кримінальним процесуальним тощо)». Таким чином, актуальність обраної теми є доведеною, і вибір теми для комплексного наукового дослідження може вважатися цілком обґрунтованим.

Представлене дослідження також цілком корелюється із положеннями Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021) та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 23 червня 2021 р. № 756-р); Стратегії забезпечення державної безпеки (Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022); Стратегії воєнної безпеки України «Військова безпека – всеохоплююча оборона» (Указ Президента України від 25 березня 2021 року №121/2021); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126); пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки.

Метою дисертації є надання характеристики кримінально-правовим аспектам імунітетів, які реально діють у кримінальному праві України або потенційно можуть впливати на застосування його норм. Вважається, що мета роботи визначена чітко – реалізація її здатна забезпечити належну наукову значущість роботи, її обсяг та глибину розробки певної наукової проблематики. В той же час мета сформульована таким чином, щоб забезпечити комплексність дослідження із урахуванням всіх аспектів, напрямків наукового пошуку пов'язаних із його предметом.

Поставлена мета, виходячи із змісту дисертаційного дослідження, повинна бути реалізована шляхом вирішення таких завдань: надати визначення імунітету в кримінальному праві, охарактеризувати зміст імунітетів, які впливають на застосування його норм, оцінити стан теоретичного дослідження й нормативного регулювання цього правового феномену в зазначеній галузі; окреслити види й функції та показати кримінально-правове значення імунітетів у кримінальному праві України; проаналізувати основні підходи до забезпечення правового регулювання імунітетів у законодавстві зарубіжних країн; розкрити кримінально-правові аспекти дипломатичного імунітету; надати кримінально-правову характеристику імунітету службових та посадових осіб органів різних гілок влади; оцінити кримінально-правову природу імунітету працівників правоохоронних органів; здійснити кримінально-правовий аналіз бойового імунітету; проаналізувати вплив на застосування кримінального права медичного імунітету; розглянути кримінально-правові аспекти імунітету функціонерів та учасників процесу в Міжнародному кримінальному суді; сформулювати авторські висновки та пропозиції, спрямовані на розвиток теорії вітчизняного кримінального права в частині визначення у ньому місця та дії імунітетів, а також надати пропозиції щодо удосконалення відповідних «імунітетних» норм законодавства про кримінальну відповідальність.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що забезпечують застосування заходів кримінально-правового впливу та відмову від них.

Предметом представленого дослідження є імунітети в кримінальному праві України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Аналіз змісту представленної роботи дозволяє зробити про висновок, що автор вивчив значну кількість наукової літератури, що дозволило йому випрацювати свою особисту позицію щодо існуючих правових проблем та сформулювати належні висновки в тому числі – загальнотеоретичного характеру. Автор при проведенні дослідження використовував достатню кількість методів наукового пізнання, що в своїй сукупності в цілому зробило дослідження самостійним, завершеним і комплексним.

Використана автором *палітра методів* дозволила провести наукове дослідження всебічно і виступає окрасою проведеного наукового пошуку.

Так, як у роботі резюмує автор - основним інструментом пізнання у дисертаційній роботі визначено системний підхід до аналізу соціально-правових явищ, що дозволив провести їх комплексне дослідження і полягав, насамперед, у з'ясуванні якісних характеристик системи та наявних у ній сутнісних і структурно-функціональних залежностей. Інші методи створили підґрунтя для проведення наукової роботи. Історичний метод дав змогу простежити стан теоретичного дослідження й нормативного врегулювання імунітетів у кримінальному праві України (підрозділи 1.1, 1.2); порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати позитивний досвід нормативного врегулювання імунітетів у зарубіжному законодавстві й міжнародному праві та запропонувати його нормативну реалізацію у кримінальному праві України (підрозділи 1.3, 2.1, 3.1, 3.3). Формально-логічний (логіко-правовий) метод використано для аналізу правових норм чинного законодавства (перш 21 за все кримінального), а також застосовано при формулюванні відповідних визначень, обґрунтуванні форм та способів реалізації імунітетів, їх застосування у кримінально-правових відносинах (підрозділ 1.1, розділи 2, 3). За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат сучасного кримінального права в рамках досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 3.1, 3.2.). Методи теоретичного аналізу та синтезу (індукція, дедукція, порівняння, аналогія, абстрагування, класифікація) дозволили проаналізувати наукові погляди на проблему імунітетів у кримінальному праві, дослідити норми чинного законодавства, що регулюють питання їх застосування (розділи 1–3). Системно-структурний метод дав змогу з'ясувати наявні внутрішні зв'язки й залежності між окремими елементами системи, що забезпечують існування імунітетів у кримінальному праві України (підрозділ 1.2, розділи 2, 3); системно-функціональний – сприяв виявленню мети та функцій, які виконує система імунітетів в цілому та її окремі складові – галузеві (кримінально-правові, кримінально-процесуальні) та конвенційні імунітети (розділи 2 та 3). Метод правового моделювання використано при підготовці пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення положень чинного національного законодавства та практики його застосування (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1, висновки).

Нормативно-правовою базу дисертаційного дослідження виступили положення національного законодавства (до яких входять перш за все Конституція України, КК України, Кримінальний процесуальний кодекс (далі – КПК) України, нормативні акти військового, судового, адміністративного права, законодавства в сфері охорони здоров'я тощо), а також міжнародні правові акти.

Наукова новизна результатів проведеного наукового дослідження, полягає в тому, що представлена робота є першим у українській кримінально-правовій науці комплексним дослідженням монографічного рівня, у якому презентовано сучасний стан і окреслено перспективи удосконалення засобів реалізації імунітетів в кримінальному праві України з урахуванням його міжгалузевих зв'язків. Так, автором: уперше: виявлено обставини, які зумовлюють необхідність удосконалення імунітетних норм у кримінальному праві України (потреби реалізації в національній правовій системі принципу правової визначеності, вимоги щодо підвищення якості вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність, забезпечення передбачуваності при його застосуванні, усунення прогалин у кримінально-правовому регулюванні, покращення якості міжгалузевих зв'язків кримінального права); доведено принципові відмінності між дією імунітетів у кримінальному праві та звільненням від кримінальної відповідальності (підстава звільнення від кримінальної відповідальності – це правозмінюючий юридичний факт, який виникає після вчинення особою діяння, що підлягає кримінально-правовій оцінці (виникнення кримінально-правових відносин), а імунітет як елемент правового статусу особи існує ще до появи таких правовідносин); за результатами компаративно-правового аналізу констатовано доцільність позначення безпосередньо в кримінальному законі підстав вилучення певного кола осіб зі сфери його дії поняттям «імунітет», виявлено імунітетні приписи, подібними до яких в перспективі може бути доповнено вітчизняний КК (імунітет біженця, парламентський імунітет), а також приписи, які сприяють запобіганню зловживанням імунітетами (зупинення перебігу строку давності кримінального правопорушення на час, доки особа наділена імунітетом, який унеможливорює застосування до неї заходів кримінально-правового впливу); крізь призму імунітетного статусу діючого суб'єкта надано кримінально-правову оцінку правомірному застосуванню працівниками правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї й виконанню спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації; у межах субінституту бойового імунітету виявлено й описано його різновид «цивільний бойовий імунітет» та запропоновано внесення змін до кримінально-правової норми, яка регламентує його як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння (ст. 43-1 КК України); з урахуванням зобов'язань України в рамках міжнародного гуманітарного права запропоноване поняття медичного імунітету, який унеможливорює визнання протиправною і такою, що тягне за собою кримінальну відповідальність, поведінку медичного персоналу,

пов'язану із наданням професійної медичної допомоги будь-якій особі. В процесі проведення дослідження також удосконалено: поняття імунітету в кримінальному праві, який пропонується визначити як зумовлені специфікою правового статусу особи заборони на застосування щодо неї будь-яких заходів кримінально-правового впливу за кримінальне правопорушення або визнання правомірним вчиненого нею у зв'язку з цим статусом діяння, яке за зовнішніми ознаками збігається із кримінальним правопорушенням; розуміння загальних ознак імунітету у кримінальному праві: особистий характер (поширюється на певну особу або на певне коло осіб); винятковий характер (створює виняток із загальних правил про кримінально-правові наслідки вчиненого діяння та порядку їх настання); позитивний вплив на кримінально-правові наслідки вчиненого діяння; наукові уявлення про місце імунітетів у кримінальному праві України, які діють: а) у інституті чинності та дії закону про кримінальну відповідальність; б) в інституті обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння; в) у інституті принципів кримінального права; г) в інституті кримінально-правових наслідків діяння; систему аргументів, що вказують на складну дуалістичну природу імунітетів представників влади (у кримінально-правовому аспекті): з одного боку імунітет та недоторканість сприяють реалізації їх публічно-правових функцій, а з іншого – вони ж можуть виступати (через складний механізм погодження/позбавлення певного статусу) передумовою для зловживань, які потенційно забезпечують уникнення кримінальної відповідальності через перебіг строків давності притягнення до неї. Також, як зазначив автор, дістали подальшого розвитку: класифікація імунітетів на підставі кримінально-правових критеріїв (за кримінально-правовими наслідками; за джерелом; за обсягом; за праксеологічним потенціалом); напрямки узгодження матеріальних кримінально-правових та кримінальних процесуальних аспектів імунітету свідка; обґрунтування підстав співіснування в кримінальному праві імунітетів та принципу рівності перед законом (імунітети є відходом від зазначеного принципу, необхідним для усунення можливих колізій між імперативними приписами галузі про застосування засобів кримінально-правового впливу за наявності передбачених законом підстав до будь-кого та приписами інших галузей, які дозволяють або й зобов'язують особу діяти таким чином, що її поведінка збігається з такими підставами); теоретичне поняття бойового імунітету та перелік обставин, наявність яких вказує на наділення ним особи; наукові уявлення про дуалістичну природу правового регулювання бойового імунітету у нормативно-правових актах України (він одночасно передбачений у якості обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння і як обставина, яка обумовлює звільнення від кримінальної відповідальності); проблематика застосування в національному кримінальному праві імунітетів до осіб, які є функціонерами та учасниками процесу в Міжнародному кримінальному суді.

Окрім вказаних, у представленому науковому дослідженні можна виділити і інші елементи наукової новизни, які підвищують рівень науковості роботи та її глибину, але не виносяться дисертантом на захист.

Як проміжний висновок можна зазначити, що робота володіє достатнім рівнем наукової глибини, що відповідає роботам такого рівня. Зроблені висновки можна вважати внеском до сучасної кримінально-правової науки та теорії права загалом. Все сказане підтверджує те, що положення викладені автором є новими, значимими, що репрезентує дисертаційне дослідження як наукову розробку високої якості.

Представлена робота має не тільки загальнотеоретичні результати, а й її надбання можуть, і відповідно до представлених матеріалів, використовуватися на практиці. Так, положення роботи можуть бути використані у науково-дослідницькій діяльності – для подальших розробок проблематики застосування норм кримінального права щодо суб'єктів, наділених імунітетами, узгодження кримінального права із суміжними галузями, синхронізації національної кримінально-правової системи з принципами й нормами міжнародного права (засвідчено актом впровадження у діяльність Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України від 01 серпня 2023 року); у освітньому процесі – для підготовки нових й удосконалення наявних навчальних та методичних матеріалів з кримінального права (Загальної та Особливої частин), міжнародного кримінального права та викладання відповідних навчальних дисциплін (засвідчено актом впровадження у освітню діяльність юридичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна від 07 червня 2023 року); у правотворчості – для подальшого удосконалення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність; у правозастосуванні – для практичної реалізації у кримінально-правових відносинах відповідними суб'єктами імунітетних приписів та визначення ними кримінально-правових наслідків дії імунітетів.

Апробація результатів дослідження виконана належним чином. До відома української наукової спільноти були доведені основні положення дисертаційного дослідження, викладені на наукових та науково-практичних конференціях: всеукраїнській конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 27 березня 2020 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Регіональна політика ЄС: концепції, напрямки, значення для України» (м. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 23 квітня 2021 р.), науково-теоретичній конференції «Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану» (м. Київ, Національна академія внутрішніх справ, 26 травня 2022 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності» (м. Одеса, ОДУВС, 25 листопада 2022 р.), науково-практичній інтернет-конференції «Кримінальна політика Європейського Союзу та

України: проблеми інтеграції» (м. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 28 листопада 2022 р.), науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародного права» (м. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 10 березня 2023 р.).

Оцінка змісту, структури та оформлення дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з яких основний текст займає 192 сторінки, список використаних джерел розташовано на 27-ти сторінках (224 найменування), додатки – на 9-ти сторінках. Зміст роботи відповідає її темі, обумовлений метою та дозволяє максимально досягти поставлених перед проведенням наукового пошуку завдань. Структура є логічною, забезпечує комплексність наукової розвідки. Оформлення роботи відповідає відповідним стандартам, мова, якою проводилося дослідження – українська, стиль викладення – науковий, автор при викладенні матеріалу дотримувався академічного етикету.

Щодо положень роботи, які викликали особливу зацікавленість, позитивну оцінку і науковий інтерес, за структурою роботи можна виділити наступні моменти:

РОЗДІЛ 1 «ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІМУНІТЕТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ»

У Підрозділі 1.1. «**Поняття, зміст та стан теоретичного дослідження й нормативного регулювання імунітетів у кримінальному праві України**» окреслюється етимологічне походження поняття «імунітет» та особливості його використання у правовій науці. Досліджується коло наукових робіт, у яких досліджується таке складне явище як імунітет та правові проблеми, пов'язані із ним. Визначаються ключові роботи у галузі права, у яких розглядаються загальні питання імунітетів у кримінальному праві. Констатується, що у кримінальному законодавстві імунітети регулюються достатньо обмежено – для теорії кримінального права вони залишаються майже не вивченим питанням. Автор наголошує на тому, що правового регулювання імунітетів у кримінальному праві вимагає, зокрема, принцип правової визначеності, який є складовою верховенства права. Автор пропонує ключову тезу для даного підрозділу, яка полягає в тому, що «недоторканність прав і свобод особи (імунітет), передбачена (гарантована) однією галуззю права (внутрішнього чи міжнародного), має бути забезпечена й у царині кримінально-правових відносин та відобразитися у КК України, адже саме останній регламентує питання кримінальної протиправності (а отже – і межі кримінальної правомірності) поведінки людини. Якщо поведінка, дозволена в певній галузі, водночас карається за кримінальним правом, виникає правова колізія та ознака прогалини в кримінально-правовому регулюванні». Дисертант передбачувано підтримує позицію про те, що необхідно пов'язувати заперечення кримінальної протиправності діяння за ч. 2 с. 385 КК України із категорією «імунітет свідка». Також у підрозділі достатньо докладно окреслюється кримінально-правове розуміння

іmunітету свідка. Автор робить дуже цікавий висновок про те, що закон забезпечує «загальний іmunітет свідка», але залишив поза регулюванням «спеціальний іmunітет свідка», у ньому визнано «особистий безпосередній іmunітет свідка», але не гарантовано «опосередкований законний іmunітет свідка» (с.39). Цікавою є і позиція автора, щодо розуміння правових ознак іmunітетів, а саме: 1) особистий характер: іmunітет поширюється на певну особу або на певне коло осіб; 2) визнання виняткового характеру: іmunітет створює виняток із загальних правил про кримінально-правові наслідки вчиненого діяння (загального порядку їх настання); 3) позитивний («привілейований») вплив на кримінально-правові наслідки вчиненого діяння: особа не зазнає кримінальної відповідальності/застосування кримінально-правових заходів (с.43).

Однозначно цікавою є думка автора про те, що «феномен іmunітетів у кримінальному праві наразі не інтегрований повною мірою до жодного з інститутів цієї галузі. Різні іmunітети мають різні джерела та тягнуть різні кримінально-правові наслідки» (с. 61).

Безумовної уваги заслуговує також авторське бачення іmunітету в кримінальному праві: «Під іmunітетами в кримінальному праві пропонується розуміти зумовлені специфікою правового статусу особи заборони на застосування щодо неї будь-яких заходів кримінально-правового впливу за кримінальне правопорушення або визнання правомірним вчиненого нею у зв'язку з цим статусом діяння, яке за зовнішніми ознаками збігається із кримінальним правопорушенням» (с.62).

У Підрозділі **1.2. «Види, функції та кримінально-правове значення іmunітетів у кримінальному праві України»** автор наводить підходи до класифікації іmunітетів, що сформувалися у сучасній правовій науці. Наголошується на тому, що класифікації такого роду можуть здійснюватися за різними класифікаційними підставами: за кримінально-правовими наслідками; за джерелом; за темпоральними властивостями; за обсягом; за праксеологічним потенціалом. Автор також достатньо докладно описує функції іmunітетів, виділяючи окремо так звані «спеціальні» функції (с.68).

У Підрозділі **1.3. «Регулювання іmunітетів у кримінальному праві зарубіжних держав»** окреслюються особливості правового регулювання іmunітетів у законодавстві зарубіжних країн. Так, дисертантом проаналізовано законодавство: ФРН, Республіки Польща, Австрійської Республіки, Королівства Бельгії, Данії, Швеції, Литовської Республіки, Латвійської Республіки, Республіки Болгарія, Республіки Сан-Марино, Швейцарії, Республіки Молдова, Вірменської Республіки, Республіки Грузія, Азербайджанської Республіки, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Корея, Японії, Китайської Народної Республіки та ін.

У РОЗДІЛІ 2 «ІМУНІТЕТИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ВИКОНАННЯ ОСОБОЮ СВОЇХ СЛУЖБОВИХ АБО ПРОФЕСІЙНИХ ФУНКЦІЙ» Підрозділі **2.1. «Дипломатичний іmunітет»**, дисертант визначає що це єдиний вид іmunітету від національної кримінально-правової юрисдикції, закріплений в кримінальному

законодавстві згідно з вимогами міжнародного права (с.89). Аналізуються основні міжнародні акти, які регламентують його наявність. Наводяться наявні у сучасній науці класифікації дипломатичних імунітетів.

У Підрозділі **2.2. «Імунітет службових та посадових осіб органів різних гілок влади»** аналізується імунітет осіб, на котрих державою покладено обов'язки, виконання яких потребує захисту від незаконного втручання, а також є необхідним створення належних умов для їх виконання. Достатньо докладна увага приділяється правовому аналізу депутатського імунітету або, як зазначає автор - «депутатського індемнітету» (с.105). При цьому дисертант достатньо вдало спирається на міжнародний досвід його правового регулювання. Також аналізуються особливості недоторканості Президента, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представників суддівського корпусу.

У Підрозділі **2.3. «Імунітет працівників правоохоронних органів»** окреслюються межі і особливості кримінально-правового імунітету щодо осіб такого роду. Цікавість викликає виділення автором основних ознак, що характеризують імунітет у випадку правомірного застосування працівниками (співробітниками) правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї є: 1) спеціальний порядок застосування працівниками (співробітниками) правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї; 2) особливий суб'єктний склад, що обмежує коло осіб, які мають повноваження на застосування примусу; 3) здійснення діяльності у межах повноважень на застосування примусу. Дослідником робиться відповідний висновок про те, що у випадку правомірного застосування працівниками (співробітниками) правоохоронних органів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів чи вогнепальної зброї на них поширюється імунітет, який виключає оцінку таких дій та їх наслідків кримінально-протиправними, а отже – й виключає застосування за них (за вчинення дій, що потягли негативні зміни у об'єктах кримінально-правової охорони) будь-яких заходів, передбачених КК України. Визначаються також особливості імунітету, який стосується діяльності працівників (співробітників) правоохоронних органів, які виконують спеціальне завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Наводиться перелік основних ознак, що характеризують виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації, як підстави надання особі в кримінальному праві імунітету.

У **РОЗДІЛІ 3 «ІМУНІТЕТИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ, ЯКІ ЗАОХОЧУЮТЬ ДО ВИКОНАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО, СЛУЖБОВОГО АБО ПРОФЕСІЙНОГО ОБОВ'ЯЗКУ»** у Підрозділі **3.1. «Бойовий імунітет»** досліджується історія виникнення цього складного правового явища та розповсюдження його в законодавстві зарубіжних країн. Автором констатується дуальність наукового розуміння правової природи бойового імунітету – як обставини, що виключає кримінальну

відповідальність і як обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння. Дисертант приєднується до правової позиції, яка визначає бойовий імунітет, як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння і наводить на підтримку цієї позиції групу аргументів. Докладно аналізується диспозиція статті ст. 43-1 «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». На ґрунті аналізу диспозиції ст.43-1 КК України окреслюється коло обставин, які обумовлюють відсутність кримінальної протиправності діяння в даному випадку. Визначаються концептуальні засади цивільного бойового імунітету. Як проміжний висновок за підрозділом, дисертант викладає низку пропозицій щодо удосконалення правового регулювання бойового імунітету у чинному кримінальному законодавстві України.

У Підрозділі **3.2. «Медичний імунітет»** автор досліджує питання, пов'язані із правовим імунітетом функціонерів медичної сфери. Констатується, що медичний імунітет є реально існуючим феноменом, але при цьому - таке поняття – як медичний імунітет (в розумінні його надання у зв'язку із виконанням лікарських обов'язків в процесі звичайної професійної діяльності) у сучасній літературі відсутнє. У якості проміжного висновку автор пропонує наступну тезу, яка резюмує викладене у підрозділі - медичним імунітетом можна вважати виключно складне правове явище, пов'язане із наданням медичним персоналом (лікарями) медичної допомоги представникам країни агресора, що не може вважатися ані колабораційною діяльністю, ані іншою допомогою ворогу, а тому не тягне за собою кримінальної відповідальності чи застосування будь-яких заходів кримінально-правового характеру.

У Підрозділі **3.3. «Імунітет функціонерів та учасників процесу в Міжнародному кримінальному суді»** автор аналізує нормативну базу, яка закріплює існування імунітету такого типу. Виділяються і характеризуються групи таких функціонерів. Дисертант робить цікавий висновок про те, що імунітети функціонерів та членів родин МКС за своїм кримінально-правовим значенням не відрізняються від дипломатичного імунітету

Висновки, запропоновані автором є закономірним результатом проведеного комплексного наукового дослідження. Вони є аргументованими, належно і зрозуміло викладеними. Кожний із висновків виходить із змісту роботи та відповідає предмету дослідження. Запропоновані зміни до чинного законодавства при їх реалізації здатні значно покращити правову регламентацію імунітетів законом про кримінальну відповідальність.

Разом із тим, жодне дисертаційне дослідження не позбавлене дискусійних питань, деяких неточностей, а певні аспекти потребують додаткового пояснення дисертантом під час захисту. Робота Бегунца А.О. не є винятком. У представленій роботі, як і в будь якій іншій роботі такого рівня є певні положення, які під час прилюдного захисту повинні бути додатково висвітленими чи на їх підтримку повинні бути висунуті додаткові аргументи, зокрема:

1. У дисертаційному дослідженні автор тим чи іншим чином пов'язує правовий імунітет із правовим статусом особи: «імунітет як елемент правового статусу особи» (с.22); «поняття імунітету в кримінальному праві, який пропонується визначити як зумовлені специфікою правового статусу особи заборони на застосування щодо неї будь-яких заходів кримінально-правового впливу за кримінальне правопорушення» (с. 23), «з особистого характеру імунітетів в кримінальному праві випливає, зокрема, що вони діють у випадку, якщо збігаються у часі вчинене особою кримінально значуще діяння, котре вчинено особою, та дія акта, яким у правовому статусі особи її наділено імунітетом» (с.52), але при цьому у роботі відсутнє чітко викладене розуміння взаємодії та взаємовідношення феномену правового імунітету із правовим статусом особи;
2. У дисертаційному дослідженні здобувач зазначає: «Відповідно, вчиняючи діяння, яке згодом стає предметом кримінально-правової оцінки, такий суб'єкт «вступає» у кримінально-правові відносини вже маючи певний імунітетний статус» (с.56). При цьому, автор на жаль, не дає поняття «імунітетний статус», який своєю конструкцією і змістом викликає наукову цікавість.
3. На с.114 автор використовує фразу «Інститут імунітетів». Викликає цікавість і бажано пояснити, які саме ознаки наділяють правові імунітети інституційністю.
4. На с. 71 дисертаційного дослідження автор зазначає: «На підставі аналізу функцій, загальних і спеціальних властивостей імунітетів у кримінальному праві маємо підстави констатувати, що вони мають в цій галузі таке значення: 1) виступають засобом забезпечення зобов'язань держави щодо дотримання особливих режимів виконання особою своїх обов'язків; 2) узгоджують приписи кримінального права із іншим законодавством/правом; 3) заохочують до користування правом та повноцінної й активної реалізації повноважень; 4) обмежують застосування (дію) норм кримінального права щодо конкретного кола суб'єктів у окремих ситуаціях». І, якщо функції імунітетів автором розглянуті чітко і докладно, то питання загальних і спеціальних властивостей імунітетів вимагають свого пояснення – яким саме змістом автор наділяє властивості такого роду.
5. Однією з окрас представленої роботи – є масштабний аналіз міжнародного досвіду щодо правового регулювання імунітетів. Автор у висновку 8 резюмує можливі корисні напрямки врахування досвіду іноземного законодавця, але при цьому, це, на жаль, не втілилося у конкретних пропозиціях.

Однак викладені вище зауваження, застереження і пропозиції мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Таким чином, дисертаційне дослідження Бегунца Армена Олегі за темою: «Імунітети в кримінальному праві України» є самостійною оригінальною кваліфікованою науковою працею, яка містить теоретично обґрунтовані нові положення щодо поняття, змісту, видів імунітетів в кримінальному праві України та пропонує перспективні напрями удосконалення засобів їх реалізації.

Таким чином, ознайомлення з дисертацією дає підстави для загального висновку про те, що А.О.Бегунц провів самостійне завершене наукове дисертаційне дослідження імунітетів в кримінальному праві України, у якому містяться наукові положення та достатньо обґрунтовані результати, врахування яких сприятиме розвитку науки кримінального права. Дисертація оформлена відповідно до державного стандарту. Наукові положення завершені, цілісні та взаємопов'язані.

Мета дисертаційного дослідження досягнута, а завдання вирішені в повному обсязі.

За загальним висновком, дисертація Бегунца Армена Олегі «Імунітети в кримінальному праві України» – відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40.

У якості Висновку по дисертації офіційного опонента: Дисертант – Бегунц Армен Олегі, на підставі і в порядку прилюдного захисту дисертації на тему «Імунітети в кримінальному праві України» – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент –
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
правового регулювання економіки
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Юрій ШИНКАРЬОВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:30:44 11.01.2024

Назва файлу з підписом: ВІДГУК опонента.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 39.1 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: ВІДГУК опонента.docx
Розмір файлу без підпису: 36.2 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ШИНКАРЬОВ ЮРІЙ ВІКТОРОВИЧ

П.І.Б.: ШИНКАРЬОВ ЮРІЙ ВІКТОРОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2934901371

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:30:43
11.01.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000680B3F0174BEB704

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00